

G'AFUR G'ULOMNING "YODGOR" QISSASIDA TASVIR VA EVOLYUTSIYA

Jo'ranazarova Nigora Qurbonboyo qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Ro'ziboyeva Laylo

Termiz davlat pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada taniqli o'zbek adibi G'afur G'ulomning "Yodgor" qissasidagi badiiy tasvir mahorati va qahramonlar fe'l-atvorida kechadigan ruhiy-ijtimoiy evolyutsiya jarayonlari tadqiq etiladi. Asardagi lirik-psixologik tasvir vositalari, detal va ramzlar tizimi hamda personajlarning ma'naviy yuksalish bosqichlari tahlilga tortilgan. Maqolada yozuvchining inson botiniy dunyosidagi evrilishlarni ko'rsatishdagi realizm uslubi ochib beriladi.

Kalit so'z: G'afur G'ulom, Yodgor, badiiy tasvir, personaj evolyutsiyasi, ruhiy burilish, psixologik realizm, badiiy detal.

Аннотация: В данной статье рассматриваются художественно-образные приемы известного узбекского писателя Гафура Гулама в его рассказе «Памятник» и процессы психосоциальной эволюции характеров персонажей. Анализируются лирико-психологические средства изображения в произведении, система деталей и символов, а также этапы духовного роста персонажей. В статье раскрывается реалистический стиль писателя в изображении эволюции внутреннего мира человека.

Ключевые слова: Гафур Гулам, Памятник, художественный образ, эволюция характера, духовный поворот, психологический реализм, художественная детализация.

Abstract: This article examines the artistic image skills of the famous Uzbek writer Gafur Ghulam in his story "Monument" and the processes of psycho-social evolution in the characters' character. The lyrical-psychological means of image in the work, the system of details and symbols, and the stages of the characters' spiritual growth are analyzed. The article reveals the writer's realist style in showing the evolution of the inner world of man.

Keywords: Gafur Ghulam, Monument, artistic image, character evolution, spiritual turn, psychological realism, artistic detail.

Kirish

XX asr o'zbek adabiyoti tarixida G'afur G'ulom nafaqat o'zining olovli she'riyati, balki nasriy asarlarida inson tabiati va davr ziddiyatlarini chuqur aks ettirgan mahoratli adib sifatida ham tanilgan. Uning 1936-yilda yozilgan "Yodgor" qissasi milliy

nasrimizda psixologik realizm va badiiy tasvirning go'zal namunalaridan biri hisoblanadi. Asarning tub mohiyatini anglash uchun undagi ikki muhim tayanch nuqtaga - badiiy tasvir mantig'iga va qahramonlar ongida kechadigan ruhiy evolyutsiya jarayoniga e'tibor qaratish lozim. Muallif sobiq ittifoq davri mafkurasining quruq qoliplaridan chetlashgan holda, diqqat markaziga tirik inson fojeasini, uning xatolari, iztiroblari va o'z-o'zini qayta kashf etish yo'lidagi evrilishlarini olib chiqadi. Bu esa qissaning bugungi kunda ham estetik qimmatini yo'qotmasligini ta'minlab kelmoqda.

Qissada badiiy tasvir prinsiplari va lirik-psixologizm "Yodgor" qissasidagi tasvir tizimi nihoyatda rang-barang va jozibador. G'afur G'ulom tasvirni shunchaki voqelikni tashqi tomondan bayon etish (xronika) vositasi emas, balki qahramonlarning ichki dunyosini ochuvchi psixologik ko'zguga aylantiradi.

- Ruhiy holat tasviri: Muallif bosh qahramon Yo'ldoshning rashk, shubha va pushaymonlik olovida yonishini tasvirlashda lirik-psixologik uslubdan unumli foydalanadi. Yo'ldoshning tunda o'z-o'zi bilan qilgan suhbatlari, uyqusiz kechalari orqali inson ongining eng qorong'u va ojiz jihatlari mahorat bilan chizilgan. Muhit va manzara tasviri: Asardagi an'anaviy o'zbek xonadoni va uning parokandalikka uchrashi tasviri keyinchalik hayot qaynayotgan sanoat korxonasi - zavod manzaralari bilan almashtiriladi. Bu kontrast (ziddiyatli tasvir) shunchaki geografik makon o'zgarishi emas, balki qahramonlar hayotidagi turg'unlikdan harakatga o'tishni ifodalaydi. Til va xalqona ifoda: Yozuvchining tili nihoyatda jonli, Toshkent shevasi elementlari, xalq maqollari va borlari bilan boyitilgan. Bu holat tasvirlanayotgan voqealarning hayotiyliigi va samimiyligini oshirishga xizmat qilgan. Shaxs evolyutsiyasi: Yo'ldosh obrazining ma'naviy yuksalishi Qissaning tub g'oyaviy o'qi – insonning o'zgarishi, ya'ni ruhiy va ijtimoiy evolyutsiyasidir. Bu jarayon eng yaqqol bosh qahramon Yo'ldosh obrazida namoyon bo'ladi.

Yo'ldoshning evolyutsion yo'lini uch bosqichgabo'lish mumkin:

1. Turg'unlik va asirlik bosqichi: Dastlab

Yo'ldosh feodal-patriarxal qarashlar, erkaklik kibri va asossiz rashk kishanlari ostida yashaydi. U rafiqasi Saodatni mustaqil shaxs sifatida ko'ra olmaydi va unga tuhmat giladi.

Bu uning ma'naviy inqirozi edi.

2. Iztirob va tozalanish (katarsis) bosqichi:

Oilasi parokanda bo'lib, Saodat ketgach,

Yo'ldosh yolg'izlik va pushaymonlik girdobida qoladi. Bu davrda uning ichki olamida kuchli so'roqlar boshlanadi. Iztirob uni ruhan tozalaydi.

3. Yuksalish va yangilanish bosqichi: Yo'ldosh zavod muhitiga, jamoaviy mehnat bag'riga kirib boradi. Shovqinli, ammo tartibli yangi hayot uning dunyoqarashini o'zgartiradi. U mehnat orqali o'z xatolarini anglaydi, shaxsiy

xudbinlikdan kechib, ijtimoiy mas'uliyatni his qiladi. Bu - insonning mehnat va sog'lom muhit ta'sirida qayta tug'ilish evolyutsiyasidir.

2.3. Saodat obrazi: Ayol irodasining ijtimoiy evolyutsiyasi

Qissadagi evolyutsiya tushunchasi faqat Yo'ldoshga tegishli emas. Saodat obrazi ham o'zbek ayoli xarakterining o'zgarish jarayonini yaqqol ko'rsatib beradi.

Saodat an'anaviy o'zbek adabiyotidagi faqat yig'lab, taqdirga tan beruvchi mushtipar, ojiza ayollar tipidan keskin farq giladi. U o'z sha'niga asossiz tuhmat toshlari otilganda kibrli erga bosh egmaydi. Uning evolyutsiyasi — o'z haq-huquqini tanish, mustagil mehnat orqali iqtisodiy va ma'naviy erkinlikka erishish jarayonidir.

Saodat o'z mehnati bilan jamiyatda o'z o'rnini topadi va mustagil shaxs darajasiga ko'tariladi.

2.4. Yodgor obrazi- kelajak va evolyutsiya ramzi

Asardagi go'dak - Yodgor obrazi ham falsafiy, ham ramziy ma'noga ega. U shunchaki Yo'ldosh va Saodatning farzandi emas. Yodgor - o'tmishdagi xatolar, og'riqli xotiralar va kelajakdagi yangi, baxtli hayot o'rtasidagi ma'naviy ko'prikdir. Uning ismi ostida o'tmish saboqlari yotsa, uning borligida oilaning qayta birlashishi va yangi jamiyat poydevori — insoniy baxt evolyutsiyasi ramziy aks etadi.

Xulosa

G'afur G'ulomning "Yodgor" qissasi o'zbek realistik prozasining eng yorqin sahifalaridan biridir. Mavzu doirasida o'rganilgan tasvir va evolyutsiya tushunchalari asarning g'oyaviy mag'zini tashkil etadi.

Yozuvchi yuksak badiiy tasvir vositalari va kuchli lirik-psixologizm orqali inson fe'l-atvorining statik (turg'un) emas, balki dinamik (harakatdagi) holatini ko'rsatib bera olgan.

Yo'ldosh va Saodat hayoti misolida shaxsning o'z xatolarini anglash, ma'naviy poklanish va ijtimoiy mehnat orqali yuksalish evolyutsiyasi ochib berilgan. Bu esa asarni nafaqat o'z davri uchun, balki bugungi kun kitobxonlari uchun ham inson tabiati va oilaviy qadriyatlarni anglashda muhim manba qilib ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'ulom, G'. (1987). Asarlar: 5 jildlik. III jild (Qissalar, hikoyalar, feletonlar). Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
2. Karimov, N. (2012). G'afur G'ulom dunyosi. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Sharafiddinov, O. (2004). Ijodkorning baxti. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
4. Normatov, U. (2002). Qodiriy bog'i (O'zbek nasri taraqqiyoti tamoyillari). Toshkent: Ma'naviyat.
5. Quronov, D. (2018). Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: Akademnashr.